

МІЖКУЛЬТУРНІ ТА ЛІНГВІСТИЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ ДІЛОВОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Статтю присвячено дослідженню міжкультурних та лінгвістичних аспектів навчання ділової англійської мови студентів нефілологічних спеціальностей. Окреслено коло лінгвістичних проблем, вирішення яких є принциповим для навчання професійно спрямованої англійської мови. Визначено пріоритети у використанні ділової англійської мови для міжкультурного спілкування.

Ключові слова: ділова англійська мова, міжкультурні та лінгвістичні аспекти, студенти нефілологічних спеціальностей.

Статья посвящена исследованию межкультурных и лингвистических аспектов обучения деловому английскому языку. Выделен круг лингвистических проблем, решение которых принципиально для обучения профессиональному английскому языку. Определены приоритеты в использовании делового английского для межкультурного общения.

Ключевые слова: деловой английский язык, межкультурные и лингвистические аспекты, студенты нефилологических специальностей.

The article is devoted to the research of cross-cultural and linguistic aspects of teaching business English. The circle of linguistic problems the solution of which is principal for teaching professional English is cleared out. Priorities in using business English for cross-cultural communication are defined.

Key words: business English, cross-cultural and linguistic aspects, students of non-philological specialties.

Розвиток світової цивілізації визначається сукупністю якісно нових тенденцій, як-то: глобалізація, універсальність та уніфікація способу життя, полікультуралізм та міграція, і характеризується певною експансією та інтерацією основних процесів людської життєдіяльності. В основі глобалізації, універсальності та полікультуралізму лежить міжкультурне спілкування, яке в основному здійснюється англійською мовою, що набула останнім часом статусу міжнародної. Особливо широко використовується англійська мова у діловому спілкуванні для вирішення бізнесових проблем.

Навчання ділової англійської мови розглядається нами як одна з галузей курсу «Англійська мова для спеціальних цілей» (ESP – English for Specific Purposes). Зважаючи на те, що зміни у структурі міжнародних відносин, глобалізаційні та міграційні процеси сприяли переосмисленню мети вивчення іноземних мов, змінилась і мотивація до оволодіння англійською мовою як засобом міжнародного спілкування. Відповідні зміни відбулися і в лінгвістичних та соціально-психологічних концепціях, що лежали в основі навчання англійської мови. Якщо метою лінгвістів було описати правила застосування мовних структур, тобто граматику мови, то завдяки новому зацікавленню іноземними мовами увага перемістилася від дослідження особливостей літера-

турної мови до вивчення мови, що використовується в реальному спілкуванні спеціалістів окремої галузі [1].

Аналіз методик навчання іноземних мов для спеціальних цілей показав, що існують дослідження з питань навчання іноземних мов для професійного спілкування з таких спеціальностей: економісти (С. В. Мірошніченко, С. С. Іваннікова), майбутні вчителі нефілологічних предметів (Л. І. Морська, О. Б. Тарнопольський), юристи (Л. Б. Котлярова, Г. П. Савченко), інженери (Г. О. Ємельянова, І. М. Гришина). Всі інші галузі професійного іншомовного спілкування потребують додаткових досліджень. Саме тому метою нашого дослідження є визначення міжкультурних та лінгвістичних чинників навчання ділової англійської мови майбутніх фахівців інших спеціальностей.

Завданнями дослідження передбачається:

- з'ясування сутності поняття «ділова англійська мова»;
- окреслення кола лінгвістичних проблем, вирішення яких є принциповим для навчання професійно спрямованої англійської мови;
- визначення пріоритетів у використанні ділової англійської мови для міжкультурного спілкування.

Поняття «ділова англійська мова» більшістю дослідників розглядається як «Business English»,

призначений для професійного спілкування економістів, менеджерів, банкірів. У той же час аналіз розмовних тем, що пропонуються для спеціалістів згаданих вище професій, свідчить, що деякі з них є необхідними й для спеціалістів інших напрямів. Так, перелік тем, наведений у Програмі з англійської мови для професійного спілкування [4, с. 10], містить такі теми: розмова по телефону; ділове листування; знайомство; збори; банківська справа та фінансування; переговори; презентація; маркетинг; менеджмент; імпорт та експорт; контракти; міжнародний бізнес; офіс; інтерв'ювання людей; звернення щодо працевлаштування; розподіл і доставка товарів; малий бізнес та франшиза; організація компанії; реклама; відрядження, готель; призначення на посаду; страхування; сервіс. На нашу думку, такі теми як розмова по телефону, ділове листування, переговори, звернення щодо працевлаштування повинні розроблятися і для навчання професійно спрямованої англійської мови студентів усіх нефілологічних спеціальностей, оскільки в процесі майбутньої фахової діяльності їм доведеться займатися і малим бізнесом, і призначенням на посаду, і контрактами, не кажучи вже про відрядження, готель тощо. Саме тому ми поділяємо думку дослідниці Р. О. Гришкової, яка вважає, що традиційне поняття «ділова англійська мова» має бути доповнене елементами, що відображають особливості професійного спілкування в різних сферах діяльності, та розглядатися з позицій викладання іноземних мов для спеціальних цілей [2, с. 36].

Як зазначається в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти, навчання будь-якої іноземної мови включає три основні аспекти: соціально-психологічний, педагогічно-методичний та лінгвістичний [3, с. 13].

У даній статті ми зосередили увагу на визначенні лінгвістичних проблем, вирішення яких є необхідним для навчання професійно спрямованої англійської мови, оскільки швидкозмінювані ситуації в усіх сферах життя знаходять своє відображення, перш за все, в мові. Якщо в навчанні загальної англійської мови зміни вплинули на розширення кола усних тем, впровадження комунікативного підходу, перехід до ситуативного мовлення, то в навчанні ділової англійської її лінгвістичні аспекти виявились поза межами досліджень вітчизняних учених.

Водночас у зв'язку з бурхливим розвитком міжнародних стосунків та залученням все більшої кількості людей до міжнародної співпраці, в англійській мові, що використовується як мова міжнародного співробітництва, відбуваються значні зміни. Це збільшення кількості «international words», які в перекладі українською мовою потребують окремого пояснення. Останнім часом увійшли в обіг та набувають поширення такі слова як *моніторинг*, *екзіт-пол* (exit-poll – опитування виборців на виході з виборчої дільниці), *піар* (PR–public relations), *медіація* (mediation – посередництво у досудовому вирішенні спірних питань), *іміджмейкер* та *іміджологія*, *CV* (*curriculum vitae* – стислий виклад кар'єрних та особистих досягнень), *аплікаційна форма* та ін.

Нейтральні за своїм значенням слова часто набувають негативного забарвлення, використовуються для створення непривабливої характеристики опонентів, що призводить до дискредитації понять, наприклад: *підступні іміджмейкери*, *чорний піар* тощо. Від чіткого розуміння лексичних одиниць залежить їх правильне вживання в усній та письмовій формах ділової комунікації.

У зв'язку з новими вимогами до володіння іноземною мовою, визначеними у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [3], змінюються й підходи до навчання мови. Якщо наприкінці минулого століття в методиці навчання іноземних мов в Україні беззаперечно панував комунікативний підхід, то нові потреби ХХІ століття – необхідність працювати з документами, написаними іноземною мовою, проводити презентації, володіти алгоритмом організації переговорів, уміти вести переписку з іноземними офіційними організаціями, знати особливості регулятивного стилю в спілкуванні з іноземними партнерами – вимагають пошуку інших сучасних підходів до навчання іноземних мов.

Лінгвістичний аспект навчання англійської мови тісно пов'язаний з використанням ділової англійської мови для міжкультурного спілкування. Згідно зі Стратегією навчання іноземних мов в Україні, комунікативна здатність людини поряд з мовною, мовленнєвою, дискурсивною та стратегічною компетенціями ґрунтується також на соціокультурній та соціолінгвістичній компетенції: маються на увазі «знання, уміння використовувати у спілкуванні та пізнанні іншомовні соціокультурні і соціолінгвістичні реалії» [4, с. 13].

Піонером у дослідженні міжкультурних відмінностей у бізнесі є американський антрополог Е. Холл. У Європі великого розголосу набули результати дослідження Г. Хофстеде, здійсненого для ІВМ. Він ідентифікував виміри інтеркультуралізму, що впливають на світ бізнесу: дистанція до влади, колективізм/індивідуалізм, жіночий/чоловічий характер, уникнення невизначеності; довго/короткострокова орієнтація, а також визначив позиції, які є важливими для британців у їх взаємодії з представниками інших культур [5]:

- визначення комфортної зони, кінестетика, візуальний контакт;
- час: є культура поліхронічною чи монохронічною, дотримання *deadlines*;
- колективізм/індивідуалізм: як приймаються рішення – індивідуально/колективно;
- суспільна та приватна сфери: наскільки далеко соціалізація проникає в бізнес;
- прямота та ввічливість: кружляти навколо теми чи зразу приступати до справи;
- статус: коли доцільно звертатись на перше ім'я та чи вказувати титул;
- стиль презентацій: що важливіше – стиль чи зміст; де і коли доцільний гумор.

У нашому дослідженні ми використали ці показники для опитування українців, які мають досвід

професійного спілкування з іноземцями. Анкетування, в якому брали участь студенти та викладачі вищих навчальних закладів (34 особи), які повернулись після стажування за кордоном, свідчить, що в кожній країні існують свої пріоритети щодо стилів комунікативної поведінки в бізнесі.

Серед досліджених нами восьми показників п'ять є вербальними, тобто мають словесне втілення. Саме тут і переплітаються лінгвістичні й міжкультурні фактори навчання ділової іноземної мови, оскільки звернення, ухвалення рішень, соціалізація, бізнес та стиль презентацій, не кажучи про ввічливість, прямоту та доречність гумору потребують знання необхідних розмовних формул та кліше, які уможливають спілкування, сприяють взаєморозумінню і налаштовують на подальшу співпрацю. Саме тому в практику навчання професійно спрямованої англійської мови нами широко впроваджуються рольові ігри з вживанням різних форм звернення, які провокують

студентів діяти в ситуаціях, коли треба ухвалювати рішення, налагоджувати справи з удаваними зарубіжними партнерами, зважаючи на особливості манери комунікативної поведінки, ухваленими у відповідній країні.

У результаті нашого дослідження було з'ясовано, що поняття «ділова англійська мова» має бути доповнене елементами, що відображають особливості професійного спілкування в різних сферах діяльності. Пріоритетами у навчанні ділової англійської мови для міжкультурного спілкування мають бути знання особливостей національного характеру та норм комунікативної поведінки народу, з яким передбачається встановлення ділових стосунків, а також сформовані в процесі вивчення іноземної мови навички поважного ставлення до представників інших культур, позбавлення культуроцентризму та готовність до взаєморозуміння й співпраці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Морська Л. І. Сучасні тенденції у викладанні іноземних мов для спеціальних цілей / Л. І. Морська // Іноземні мови. – 2002. – № 2. – К. : Ленвіт. – С. 23.
2. Гришкова Р. О. Формування іншомовної соціокультурної компетенції студентів нефілологічних спеціальностей : [монографія] / Р. О. Гришкова. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 424 с.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. укр. видання С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Кол-в авторів: Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с.
5. Енциклопедія освіти / Академія пед. наук України; гол. ред. В. Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с. – С. 614.
6. Бойко А. І. Конкурентоспроможність освіти як показник її ефективності та якості / А. І. Бойко // Вища освіта України. – 2008. – № 3. – С. 16–21.

Рецензенти: Гришкова Р. О., д.пед.н., професор;
Шерстюк Л. В., к. пед.н., доцент.

© Артюхова О. В., 2013

Дата надходження статті до редколегії 07.05.2013 р.

АРТЮХОВА Олена Вікторівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов Миколаївського національного аграрного університету.

Коло наукових інтересів : навчання професійної англійської мови студентів нефілологічних спеціальностей вищих навчальних закладів.